कक्षा १० को सामाजिक: बुझेर पढौँ

एकाइ ७ · हाम्रो विगत: वि.सं. २००७ देखि गणतन्त्रसम्म

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क ४०

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ मुख्य शब्द

ज्ञान · ४

१. नेपाल प्रजा परिषद्
२. जयतु संस्कृतम्
३. त्रिपक्षीय सम्झौता
४. अन्तरिम शासन विधान
५. जनमत सङ्ग्रह
६. मध्यावधि निर्वाचन
७. १२ बुँदे समझदारी
८. विस्तृत शान्ति सम्झौता

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

२ जोडा मिलाउनुहोस्

ज्ञान · ३

१. २००७ फागुन ७ → **ख.** राजा त्रिभुवनद्वारा प्रजातन्त्रको घोषणा
२. २०१७ पुस १ → **ग.** संसद् विघटन र दलमाथि प्रतिबन्ध
३. २०३७ वैशाख २० → **च.** सुधारिएको पञ्चायत वा बहुदलबिच जनमत सङ्ग्रह
४. २०४७ कात्तिक २३ → **ङ.** नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ जारी
५. २०६५ जेठ १५ → **छ.** संविधान सभाको पहिलो बैठकबाट गणतन्त्रको घोषणा
६. २०७२ असोज ३ → **घ.** नेपालको संविधान जारी

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

३ ठिक कि बेठिक?

ज्ञान · २

i. ✗ **बेठिक:** भारतका प्रधानमन्त्री नेहरूले मध्यस्थता मात्र गरेका थिए; पक्ष राजा, राणा र नेपाली काङ्ग्रेस थिए।
ii. ✓ **ठिक**
iii. ✗ **बेठिक:** थापा २०४० असारमा अविश्वासको प्रस्तावबाट हटेका थिए; पिस्कर काण्ड त्यसको करिब छ महिनापछि माघमा भयो।
iv. ✓ **ठिक**

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

४ अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — बोध · १

✓ मृत्युदण्ड सुनाइएको भए पनि ब्राह्मणलाई मृत्युदण्ड नदिने त्यसबेलाको कानुनले जन्मकैद भएकाले भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ राणाविरुद्ध सशस्त्र क्रान्ति गर्ने निर्णय भनी लेखेमा।

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

ग. **उत्तर** प्रयोग · १

बहुमत भनेको आधाभन्दा बढी: १०९ ÷ २ = ५४.५, त्यसैले कम्तीमा ५५ सिट। ७४ − ५५ = १९ सिट बढी।

अङ्क विभाजन

✓ हिसाबसहित १९ सिट भनी लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** ज्ञान · १

✓ वि.सं. २०१२ मङ्सिर २९ (सन् १९५५ डिसेम्बर १४) भनी लेखेमा।

ङ. **अङ्क विभाजन** ज्ञान · १

✓ इलाम भनी लेखेमा।

च. **उत्तर** प्रयोग · १

२०५ ÷ २ = १०२.५, त्यसैले बहुमतका लागि कम्तीमा १०३ सिट। १०३ − ८८ = १५ सिट।

अङ्क विभाजन

✓ हिसाबसहित १५ सिट भनी लेखेमा।

छ. **अङ्क विभाजन** बोध · १

✓ १९ दिनको जनआन्दोलनपछि राजाले सार्वभौमसत्ता जनतालाई फिर्ता गर्दै विघटित प्रतिनिधि सभा पुनर्स्थापना गरेकाले भनी लेखेमा।

ज. **अङ्क विभाजन** ज्ञान · १

✓ डा. रामवरण यादव भनी लेखेमा।

५ छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** ज्ञान · ४

✓ राणा प्रधानमन्त्रीमा रहेको सम्पूर्ण शासनाधिकार राजामा सुम्पिने र त्रिभुवन नै वैधानिक राजा रहने भनी लेखेमा।

✓ मोहनशमशेरको प्रधानमन्त्रीमा राणा र काङ्ग्रेसका पाँच पाँच जना भएको दश सदस्यीय मन्त्रीमण्डल बनाउने भनी लेखेमा।

✓ फौजदारी अभियोग लागेका बाहेक सबै राजबन्दी छाड्ने, र आन्दोलनकारीले आन्दोलन रोकी हतियार बुझाउने भनी लेखेमा।

✓ जनताले निर्वाचित गरेको विधान सभाले संविधान बनाउने भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** बोध · ४

✓ महत्त्वपूर्ण राष्ट्रिय विषयमा जनप्रतिनिधिले होइन, जनता आफैँले मत दिएर निर्णय गर्ने प्रक्रिया जनमत सङ्ग्रह हो भनी लेखेमा।

✓ वि.सं. २०३५ चैतमा भुट्टोको फाँसीविरुद्ध विद्यार्थीको जुलुसमा प्रहरीले हस्तक्षेप गरेपछि आन्दोलन देशभर फैलियो भनी लेखेमा।

✓ आन्दोलन शान्त पार्न राजा वीरेन्द्रले २०३६ जेठ १० मा जनमत सङ्ग्रहको घोषणा गरे भनी लेखेमा।

✓ २०३७ वैशाख २० मा सुधारिएको पञ्चायत (करिब ५५ प्रतिशत) र बहुदल (करिब ४५ प्रतिशत) बिच मतदान भयो भनी लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** बोध · ४

✓ संसद्मा आधाभन्दा बढी सदस्यको समर्थन नभई बनेको सरकार अल्पमतको सरकार हो भनी लेखेमा।

✓ यस्तो सरकार अरू दलको सहयोगमा टिक्छ र अविश्वासको प्रस्तावबाट सजिलै ढल्न सक्छ भनी लेखेमा।

✓ २०५१ को मध्यावधि निर्वाचनमा कुनै दलले २०५ मध्ये बहुमत (१०३ सिट) ल्याउन सकेन भनी लेखेमा।

✓ ८८ सिटसहित सबैभन्दा ठुलो दलका नेताका नाताले मनमोहन अधिकारीले २०५१ मङ्सिर १४ मा सरकार बनाए भनी लेखेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

६ लामो उत्तर

अङ्क विभाजन **प्रयोग · ७**

- ✓ समानता: दुवै राजाको निरङ्कुश शासनविरुद्ध थिए भनी लेखेमा।
- ✓ समानता: दुवैमा प्रमुख दल एक भएर संयुक्त आन्दोलन गरे र विद्यार्थी, पेसाकर्मी र आम जनता सडकमा उत्रिए भनी लेखेमा।
- ✓ समानता: दुवै दमनका बाबजुद सफल भए र राजाले जनताको माग स्वीकार गर्नुपऱ्यो भनी लेखेमा।
- ✓ भिन्नता (अवधि): २०४६ को आन्दोलन फागुन ७ देखि चैत २६ सम्म करिब ५० दिन, २०६२/६३ को चैत २४ देखि वैशाख ११ सम्म १९ दिन चल्यो भनी लेखेमा।
- ✓ भिन्नता (नेतृत्व): पहिलो नेपाली काङ्ग्रेस र संयुक्त वाममोर्चा, दोस्रो सात दल र नेकपा (माओवादी) ले १२ बुँदे समझदारीअनुसार चलाए भनी लेखेमा।
- ✓ भिन्नता (विरोध): पहिलो निर्दलीय पञ्चायती व्यवस्थाविरुद्ध, दोस्रो राजाको प्रत्यक्ष शासनविरुद्ध थियो भनी लेखेमा।
- ✓ भिन्नता (उपलब्धि): पहिलोले बहुदल र संवैधानिक राजतन्त्र (संविधान, २०४७), दोस्रोले लोकतन्त्र, संविधान सभा, धर्मनिरपेक्षता र अन्ततः गणतन्त्र ल्यायो भनी लेखेमा।

७ सोच्नुहोस्

अङ्क विभाजन **उच्च दक्षता · ४**

- ✓ सहमत वा असहमत स्पष्ट रूपमा लेखेमा।
- ✓ सहमत हुने तर्क: राणा सम्झौता मान्न तयार भए, रक्तपात लम्बिएन र सेना तथा प्रशासनमा राणाकै पकड भएकाले शान्तिपूर्ण सत्ता हस्तान्तरण सजिलो भयो भनी लेखेमा।
- ✓ असहमत हुने तर्क: जुन शासनविरुद्ध क्रान्ति भयो, त्यसैका प्रमुखलाई सरकार प्रमुख बनाउनु क्रान्तिको भावनाविपरीत थियो भनी लेखेमा।
- ✓ प्रमाण: राणा र काङ्ग्रेस मन्त्रीबिच सुरुदेखि मनमुटाव भई नौ महिनाभित्र सरकार ढल्यो भन्ने तथ्य जोडी निष्कर्ष लेखेमा।

८ क्रियाकलाप: नेपालका शासन व्यवस्था

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

२०१७–२०४६: निर्दलीय पञ्चायती व्यवस्था; २०१७ पुस १ को कदम र पुस २२ बाट पञ्चायत (संविधान, २०१९); २०४६ को जनआन्दोलन (चैत २६ को घोषणा)। २०४७–२०६३: बहुदलीय संसदीय व्यवस्था र संवैधानिक राजतन्त्र; २०४६ को जनआन्दोलन र संविधान, २०४७; राजाको प्रत्यक्ष शासन र २०६२/६३ को जनआन्दोलन। २०६३–२०७२: अन्तरिम संविधानअनुसारको सङ्क्रमणकाल, २०६५ जेठ १५ देखि सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र; जनआन्दोलन २०६२/६३, विस्तृत शान्ति सम्झौता र अन्तरिम संविधान; दोस्रो संविधान सभाबाट २०७२ असोज ३ मा नेपालको संविधान जारी।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	जम्मा
अङ्क	१७	१०	९	४	४०

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

एकाइ ७ · हाम्रो विगत: दुई विश्वयुद्ध र स्थानीय ऐतिहासिक स्थल

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क ४०

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ मुख्य शब्द

ज्ञान · ४

१. केन्द्रीय शक्ति
२. ब्ल्याक ह्यान्ड
३. उग्र राष्ट्रवाद
४. भर्सेलिजको सन्धि
५. धुरी राष्ट्र
६. तुष्टीकरणको नीति
७. होलोकस्ट
८. शीतयुद्ध

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

२ जोडा मिलाउनुहोस्

ज्ञान · ३

१. साराजेभोमा फ्रान्ज फर्डिनान्डको हत्या → **च.** १९१४ जुन २८
२. प्रथम विश्वयुद्धको युद्धविराम → **क.** १९१८ नोभेम्बर ११
३. राष्ट्रसङ्घको स्थापना → **घ.** १९२० जनवरी १०
४. जर्मनीद्वारा पोल्यान्डमाथि आक्रमण → **ख.** १९३९ सेप्टेम्बर १
५. पर्ल हार्बरमा जापानको आक्रमण → **छ.** १९४१ डिसेम्बर ७
६. संयुक्त राष्ट्रसङ्घको विधिवत् स्थापना → **ङ.** १९४५ अक्टोबर २४

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

३ ठिक कि बेठिक?

ज्ञान · २

i. ✗ **बेठिक:** प्रथम विश्वयुद्धमा जर्मनीको समूह केन्द्रीय शक्ति हो; धुरी राष्ट्र दोस्रो विश्वयुद्धको शब्द हो।
ii. ✓ **ठिक**
iii. ✗ **बेठिक:** जर्मनी र इटालीले फ्रान्कोलाई सघाए पनि स्पेन दोस्रो विश्वयुद्धमा औपचारिक रूपमा सामेल भएन।
iv. ✓ **ठिक**

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

४ अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — **ज्ञान · १**

✓ चन्द्रशमशेर भनी लेखेमा।

ख. **उत्तर** — **प्रयोग · १**

१९३९ − १९१८ = २१, तर नोभेम्बरदेखि अर्को सेप्टेम्बरसम्म पूरा वर्ष हुँदैन, त्यसैले करिब २१ वर्ष (ठ्याक्कै २० वर्ष ९ महिनाभन्दा केही बढी)।

अङ्क विभाजन

✓ हिसाबसहित करिब २१ वर्ष (२० वर्ष ९ महिनाभन्दा बढी) भनी लेखेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

ग. **अङ्क विभाजन** — बोध · १

✓ सर्त बनाउँदा जर्मनीलाई छलफलमा सहभागी नगराई, नमाने फेरि युद्ध गर्ने चेतावनीसहित हस्ताक्षर गर्न लगाइएकाले भनी लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ लालबहादुर थापा, गजे घले, गन्जु लामा, तुलबहादुर पुन, नेत्रबहादुर थापा, अगनसिंह राई, शेरबहादुर थापा, थमन गुरुङ, भानभक्त गुरुङ वा लछिमान गुरुङमध्ये कुनै एक लेखेमा।

ङ. **उत्तर** — प्रयोग · १

कोण = (१७,७३,७०० ÷ २९,६३,४२२) × ३६०° = ०.५९९ × ३६०° ≈ २१५°।

अङ्क विभाजन

✓ हिसाबसहित करिब २१५° भनी लेखेमा।

च. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ ५१ भनी लेखेमा।

छ. **अङ्क विभाजन** — बोध · १

✓ दुवैबिच सिधा युद्ध नभई हतियार, अन्तरिक्ष र प्रचारको होड मात्र चलेकाले भनी लेखेमा।

ज. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ धादिङ (धुनिबेँसी नगरपालिका) भनी लेखेमा।

५ छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · ४

✓ सन् १९१४ जुन २८ मा साराजेभोमा अस्ट्रिया–हङ्गेरीका उत्तराधिकारी फ्रान्ज फर्डिनान्ड र उनकी पत्नीको हत्या भयो भनी लेखेमा।

✓ हत्या गर्ने गाभ्रिलो प्रिन्सिपको समूहलाई ब्ल्याक ह्यान्डले हतियार दिएको थियो भनी लेखेमा।

✓ जर्मनीको समर्थनमा अस्ट्रिया–हङ्गेरीले सर्बियालाई ४८ घन्टे कडा माग पठायो र सर्बियाले अस्ट्रियाका अधिकारीले आफ्नो देशमा छानबिन गर्ने माग मानेन भनी लेखेमा।

✓ जुलाई २८ मा अस्ट्रिया–हङ्गेरीले युद्ध घोषणा गऱ्यो र गुटबन्दीका कारण अरू शक्ति पनि तानिए भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — बोध · ४

✓ आक्रामक देशका माग मानिदिएर सन्तुष्ट राख्दै युद्ध टार्ने प्रयास तुष्टीकरणको नीति हो भनी लेखेमा।

✓ राइनल्यान्डमा सेना पठाउँदा (१९३६) र अस्ट्रिया गाभ्दा (१९३८) बेलायत र फ्रान्सले रोकेनन् भनी लेखेमा।

✓ म्युनिख सम्झौता (१९३८ सेप्टेम्बर) मा सुडेटनल्यान्ड हिटलरलाई सुम्पियो भनी लेखेमा।

✓ हिटलरको हौसला बढी बाँकी चेकोस्लोभाकिया र पोल्यान्डमाथि आक्रमण भयो र युद्ध सुरु भयो भनी लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — बोध · ४

✓ यी हाम्रो इतिहास, संस्कृति र पहिचानका प्रमाण हुन् र एक पटक नष्ट भए फेरि पाइँदैनन् भनी लेखेमा।

✓ विगत बुझ्ने र इतिहास लेख्ने स्रोत र मानिसका आस्थाका केन्द्र हुन् भनी लेखेमा।

✓ पर्यटनबाट स्थानीय रोजगारी र आम्दानी दिन्छन् भनी लेखेमा।

✓ चोरी, अतिक्रमण, भूकम्प र बेवास्ताबाट जोगाई भावी पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्नु कर्तव्य हो भनी लेखेमा।

Science Playground, काठ्मान्डे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

६ लामो उत्तर

अङ्क विभाजन **प्रयोग · ७**

- ✓ सकारात्मक: चार वर्ष लामो विनाशकारी युद्धको औपचारिक अन्त्य भयो भनी लेखेमा।
- ✓ सकारात्मक: सन्धिमार्फत विश्व शान्तिका लागि राष्ट्रसङ्घ बन्यो भनी लेखेमा।
- ✓ सकारात्मक: पोल्यान्डलगायत कतिपय जातिले स्वतन्त्र राष्ट्र पाए वा क्षति भोगेका देशले क्षतिपूर्ति पाउने व्यवस्था भयो भनी लेखेमा।
- ✓ नकारात्मक: छलफलमा नबोलाई लादिएकाले जर्मनहरू अपमानित भए र बदलाको भावना जाग्यो भनी लेखेमा।
- ✓ नकारात्मक: भारी क्षतिपूर्ति (१३२ अर्ब स्वर्ण मार्क) र आर्थिक सङ्कटले हिटलर जस्ता अतिवादीलाई सत्तामा पुग्न सजिलो बनायो भनी लेखेमा।
- ✓ नकारात्मक: नयाँ सीमाले धेरै जर्मनभाषी अरू देशमा परे वा इटाली र जापान असन्तुष्ट भए भनी लेखेमा।
- ✓ निष्कर्ष: तत्काल युद्ध रोके पनि दिगो शान्ति ल्याउन सकेन र दोस्रो विश्वयुद्धको बिउ बन्यो भनी लेखेमा।

७ सोच्नुहोस्

अङ्क विभाजन **उच्च दक्षता · ४**

- ✓ अल्सास–लोरेन गुमाएपछि फ्रान्सको बदलाको भावनाले गुटबन्दी र हतियारको होड जन्मायो भनी लेखेमा।
- ✓ साराजेभो हत्याको बदला लिन अस्ट्रिया–हङ्गेरीले युद्ध घोषणा गऱ्यो, जुन केही दिनमै विश्वयुद्ध बन्यो भनी लेखेमा।
- ✓ विजयी राष्ट्रले बदलाको भावनाले कठोर भर्सेलिजको सन्धि लादे र अपमानित जर्मनीमा फेरि बदलाको भावना जागी दोस्रो विश्वयुद्ध भयो भनी लेखेमा।
- ✓ व्यक्ति र राष्ट्र दुवैका लागि क्षमा, संवाद र न्यायपूर्ण सम्झौता नै सङ्कटबाट बच्ने उपाय हो भन्ने निष्कर्ष लेखेमा।

८ क्रियाकलाप: दुई विश्वयुद्धको तुलना

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

दुई समूह: मित्र राष्ट्र र केन्द्रीय शक्ति; मित्र राष्ट्र र धुरी राष्ट्र। तत्कालीन कारण: साराजेभोमा फ्रान्ज फर्डिनान्डको हत्या (१९१४ जुन २८); जर्मनीले पोल्यान्डमाथि गरेको आक्रमण (१९३९ सेप्टेम्बर १)। नेपालका प्रधानमन्त्री: चन्द्रशमशेर; जुद्धशमशेर। संस्था: राष्ट्रसङ्घ (१९२० जनवरी १०); संयुक्त राष्ट्रसङ्घ (१९४५ अक्टोबर २४)।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	जम्मा
अङ्क	१७	१०	९	४	४०

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking